دارو در سال ۱۳۷۹

دکتر عباس کبریایی‌زاده، دکتر فرهاد حبیبی، دکتر منصور سمیعی، مهندس غلامرضا پرور
اداره کل نظارت بر دارو و مواد مخدر، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

کلیات

در سال ۱۳۷۹ در کشور بالغ بر ۱۸/۷ میلیارد عدد دارو به ارزش بیش از ۳۴۰۰ میلیارد ریال به فروش رسیده است (۲۳ میلیارد ریال مربوط به داروهای تک نسخه‌ای) که در مقایسه با آمار مصرف دارو در سال ۱۳۷۸ بیانگر ۱۲ درصد رشد مصرف عددی و حدود ۳۳ درصد رشد مصرف ریالی می‌باشد. در ضمن به جمع ریالی فوق باید حدود ۲۰۰ میلیارد ریال یارانه پرداختی توسط دولت برای داروهای تولید داخل و وارداتی اضافه گردد که این مقدار برابر یارانه پرداخت شده در سال در ۱۳۷۸ بوده و همواره در آمار مورد نظر قرار نگرفته است. از دلایل رشد قابل توجه مصرف ریالی داروها می‌توان عوامل ذیل را ذکر نمود:

۱ـ از آنجا که از سال ۱۳۷۵ لغایت ۱۳۷۹ تأثیر عوامل دستمزد و سایر هزینه‌ها بر قیمت تمام شده داروها لحاظ نگردیده بود با وارد نمودن تغییرات شاخصهای فوق بطور متوسط ۱۵/۸ درصد قیمت کلیه داروهای تولید داخل افزایش یافت.

۲ـ با امکان صدور مجوز واردات با ارز آزاد امکان ورود و عرضه داروهای جدیدتر و در مواقع کمبود دارویی، واردات داروهای تولید داخل در حجم انبوه و به فوریت نیز بر رشد مصرف ریالی داروها تأثیرگذار بوده است.

در سال ۱۳۷۹ چنانچه جمعیت کشور ۶۴ میلیون نفر در نظر گرفته شود بطور متوسط هر ایرانی بالغ بر ۲۹۲ عدد به ارزش ۵۳۱۲۵ ریال دارو مصرف کرده است.

از نظر فروش عددی پرفروشترین داروها عبارتند از (جدول ۱ و ۲):

۱ - قرص استامینوفن ۳۲۵ میلی‌گرم

۹۲۳ میلیون عدد

۲ - قرص ادولت کلد

۸۳۴ میلیون عدد

۳ - قرص استامینوفن کدئین

۵۹۴ میلیون عدد

۴ - کپسول آموکسی سیلین ۵۰۰ میلی‌گرم

۵۶۳ میلیون عدد

۵ - قرص رانیتیدین

۵۰۳ میلیون عدد

همانطور که ملاحظه می‌شود داروهای ضددرد، آنتی‌بیوتیک و داروهای گوارشی از داروهای پرمصرف در ایران می‌باشند.

جدول ۱ ـ آمار پرفروش‌ترین داروها از نظر فروش عددی در سال ۱۳۷۹

ردیف	نام دارو	شکل دارو	فروش عددی	فروش ریالی	سرانه عددی	سرانه ریالی
1	ACETAMIN. 325	Tablet	922,910,400	40,726,242,000	14.420	636.348
2	ADULT COLD	Tablet	833,773,300	48,539,262,400	13.028	758.426
3	ACETAMIN. CODEINE	Tablet	593,568,900	42,286,072,500	9.275	660.720
4	AMOXICILLIN 500 MG	Capsule	563,074,300	163,291,547,000	8.798	2551.430
5	RANITIDINE 150 MG	Tablet	502,800,660	48,347,964,380	7.856	755.437
6	IBUPROFEN 400MG	Tablet	448,140,050	23,292,753,450	7.002	363.949
7	DICLOFE.Na 25	Tablet	407,419,900	9,198,434,000	6.366	143.726
8	FERROUS SUL. EQ. TO 50M	Tablet	355,254,300	6,217,882,200	5.551	97.154
9	CONTRACEPTIVE LD_21	Tablet	341,248,950	13,241,612,090	5.332	206.900
10	CLIDINIUM C	Tablet	274,370,100	6,747,750,100	4.287	105.434
11	CO-TRIMOXAZOLE	Tablet	267,006,200	16,051,850,500	4.172	250.810
12	GLIBENCLAMIDE 5MG	Tablet	266,767,400	6,599,832,700	4.168	103.122
13	PROPRANOLOL HCL 10	Tablet	265,089,000	4,771,602,000	4.142	74.556
14	ASA 100 MG C.	Tablet	260,578,800	6,917,962,400	4.072	108.093
15	ANTIHISTAMINE DEC.	Tablet	248,600,300	6,787,207,600	3.884	106.050
16	MEFENAMIC ACID 250MG	Capsule	225,525,520	15,152,533,760	3.524	236.758
17	DIPHENOXYLATE 2.5MG	Tablet	223,046,300	5,079,928,900	3.485	79.374
18	METRONIDAZOLE 250MG	Tablet	214,070,800	11,308,217,600	3.345	176.691
19	CEPHALEXIN 500 MG	Capsule	206,701,180	82,654,465,400	3.230	1291.476
20	AMPICILLIN 500 MG	Capsule	205,741,260	57,607,552,800	3.215	900.118

از نظر ارزش ریالی پرفروشترین داروها عبارتند از:

۱ - کپسول آموکسی سیلین ۵۰۰ میلی‌گرم

۱۶۳ میلیارد ریال

۲ - کپسول سفالکسین ۵۰۰ میلی‌گرم

۸۳ میلیارد ریال

۳ - کپسول آمپی‌سیلین ۵۰۰ میلی‌گرم

۵۸ میلیارد ریال

۴ - قرص ادولت کلد

۴۹ میلیارد ریال

۵ - قرص رانیتیدین

۴۸ میلیارد ریال

جدول ۲ ـ آمار پرفروش‌ترین داروها از نظر فروش ریالی در سال ۱۳۷۹

ردیف	نام دارو	شکل دارو	فروش عددي	فروش ریالي	سرانه عددي	سرانه ریالي
1	AMOXICILLIN 500 MG	Capsule	563,074,300	163,291,547,000	8.798	2551.430
2	CEPHALEXIN 500 MG	Capsule	206,701,180	82,654,465,400	3.230	1291.476
3	SUNNY BOY -INFANT FORMULA	Milk	8,501,382	63,420,003,000	0.133	990.938
4	AMPICILLIN 500 MG	Capsule	205,741,260	57,607,552,800	3.215	900.118
5	ADULT COLD	Tablet	833,773,300	48,539,262,400	13.028	758.426
6	RANITIDINE 150 MG	Tablet	502,800,660	48,347,964,380	7.856	755.437
7	ERYTHROMYCIN ETH. 400	Tablet	96,216,080	44,259,396,800	1.503	691.553
8	CO-AMOXICLAV 500/125	Tablet	23,697,072	43,359,766,380	0.370	677.496
9	ACETAMIN. CODEINE	Tablet	593,568,900	42,286,072,500	9.275	660.720
10	ACETAMIN. 325	Tablet	922,910,400	40,726,242,000	14.420	636.348
11	WATER FOR INJ. 5 ML	Ampoule	79,209,500	39,271,111,500	1.238	613.611
12	CEFAZOLIN 1 GR	Vial	16,459,634	38,335,724,020	0.257	598.996
13	AMOXICILLIN 5	Powder Su	10,792,459	37,773,606,500	0.169	590.213
14	OMEPRAZOLE 20 MG	Capsule	48,958,126	35,624,983,940	0.765	556.640
15	CEFTRIAXONE 1 GR I.V.	Vial	4,542,538	31,214,200,000	0.071	487.722
16	EXPECTORANT 60ML	Syrup	19,496,256	26,681,806,000	0.305	416.903
17	ERYTHROMYCIN ETH. 200MG/5	Powder Su	4,328,218	26,402,129,800	0.068	412.533
18	IBUPROFEN 400MG	Tablet	448,140,050	23,292,753,450	7.002	363.949
19	DEXT.3/33% NACL 0/3% 1L	Infusion	6,310,775	22,994,714,300	0.099	359.292
20	SALBUTAMOL 20MG_200 DOSE	Spray	2,145,935	22,575,683,200	0.034	352.745

از کل داروهای به فروش رسیده ۱۷/۹۷۹ میلیارد عدد آن توسط کارخانجات داخلی تولید و عرضه گردیده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود سهم داروهای تولید داخل در کل مصرف دارو بالغ بر ۹۶/۲ درصد می‌باشد. به این ترتیب سهم واردات داروی ساخته شده در کل داروی کشور از نظر عددی حدوداً ۷۴۱ میلیون عدد (۳/۸ درصد) بوده است. تـه حه بـه سهم ریالی داروهای تولید داخل و وارداتی نشان می‌دهد که سهم داروهای تولید داخل از کل داروی به فروش رسیده ۸۲/۷ درصد و سهم داروهای وارداتی ۱۷/۳ درصد می‌باشد. همان گونه که ملاحظه می‌شود داروهای وارداتی هرچند از نظر عددی سهم کمتری دارند لکن به دلیل ارزش قیمتی قابل توجهی که دارند، اصولاً خیلی گرانتر از داروهای تولید داخل هستند و سهم ریالی آنها در سبد دارویی کشور بیشتر است. آمار فوق در حالتی ارائه می‌شود که یارانه ریالی پرداخت شده و داروهای وارداتی که بالغ بر ۱۸۰ میلیارد ریال می‌باشد، لحاظ نگردیده

است. چنانچه آمار فوق با رعایت یارانه ریالی تخصیص داده شده بیان گردد، سهم داروهای وارداتی از نظر ریالی بالاتر خواهد شد. توجه به ارز مصرف شده در بخش واردات و تولید دارو نشان می‌دهد کل ارز مصرف شده در سال ۱۳۷۹ به‌صورت شناور و واریزنامه حدوداً ۵۳۰ میلیون دلار بوده است. لازم به توضیح است که علاوه براین مقدار حدوداً ۳۳ میلیون دلار کالا و ماشین آلات به‌صورت بدون انتقال ارز وارد گردیده است. کل ارز مصرف شده در بخش تولید (مواد اولیه، جانبی، دستگاهها، پروژه‌ها و...) حدود ۲۷۰ میلیون دلار و ارز مصرف شده برای واردات داروی ساخته شده حدود ۲۴۵ میلیون دلار بوده است. همانطور که ملاحظه می‌شود سهم بخش تولید دارو با لحاظ نمودن ارز پروژه‌های در حال اجرا از ارز مصرفی، ۵۱ درصد و سهم داروهای وارداتی ساخته شده ۴۶/۲ درصد می‌باشد، در حالی که سهم داروهای ساخته شده وارداتی در فروش عددی حدود ۳/۸ درصد است. مجدداً یادآوری می‌گردد که سهم داروهای تولید داخل از کل بازار مصرف کشور از نظر عددی حدود ۹۶/۲ درصد می‌باشد. یافته‌های مذکور موید ارزش افزوده بسیار زیاد تولید داروها در داخل کشور است. از دیگر مزایای تولید دارو در کشور می‌توان اشتغال‌زایی، دست یافتن به فناوری‌های جدیدتر، رونق اقتصادی در بخش تولید به جای تجارت و... را نام برد.

بنابراین، هرگونه سرمایه‌گذاری در امر تولید داروها در داخل کشور در کوتاهترین زمان ممکن می‌تواند ارزش افزوده بسیار زیادی داشته باشد.

آمار مصرف دارو بر پایه گروه درمانی

مطالعه آمار مصرف دارو بر پایه گروه درمانی نشان می‌دهد که به ترتیب داروهای ضددرد و موثر بر سیستم اعصاب مرکزی با فروش عددی ۶/۳ میلیارد عدد به ارزش ریالی ۴۷۳ میلیارد ریال، داروهای ضد عفونت با فروش ۲/۵ میلیارد عدد به ارزش ۱۰۲۳ میلیارد ریال و داروهای گوارشی با فروش عددی ۲/۲ میلیارد عدد به ارزش ۲۴۴ میلیارد ریال بیشترین مصرف را به خود اختصاص داده‌اند (نمودارهای ۱ و ۲).

همان‌طور که ملاحظه می‌شود بالاترین سرانه عددی مصرف مربوط به داروهای اعصاب، ضدعفونت و داروهای موثر بر گوارش می‌باشند. مقایسه سرانه مصرف داروها بر پایه گروه درمانی در سال ۱۳۷۹ با سال ۱۳۷۸ نشان می‌دهد که مصرف سرانه داروهای ضد عفونت حدود ۱۶ درصد کاهش و داروهای گوارشی ۲۷/۳ درصد افزایش داشته‌اند. کاهش سرانه مصرف داروهای ضد عفونت می‌تواند امید بخش و پیام آور تغییر الگوی مصرف آنها باشد.

آمار مصرف بر پایه شکل دارویی

آمار مصرف داروها بر پایه شکل آنها نشان می‌دهد که از نظر عددی، قرصها پر مصرف‌ترین اشکال دارویی بوده‌اند. به طوری‌که در سال ۱۳۷۹ مصرف عددی انواع قرصها بالغ بر ۱۵ میلیارد عدد به ارزش ۱۰۳۸ میلیارد ریال بوده است. به عبارت دیگر، سهم عددی انواع قرص در بازار دارویی کشور حدوداً ۸۱ درصد و سهم ریالی آن ۳۰/۷ درصد می‌باشد. پس از شکل دارویی قرص، انواع کپسول سخت و نرم از نظر ارزش عددی و ریالی در رتبه دوم قرار دارند.

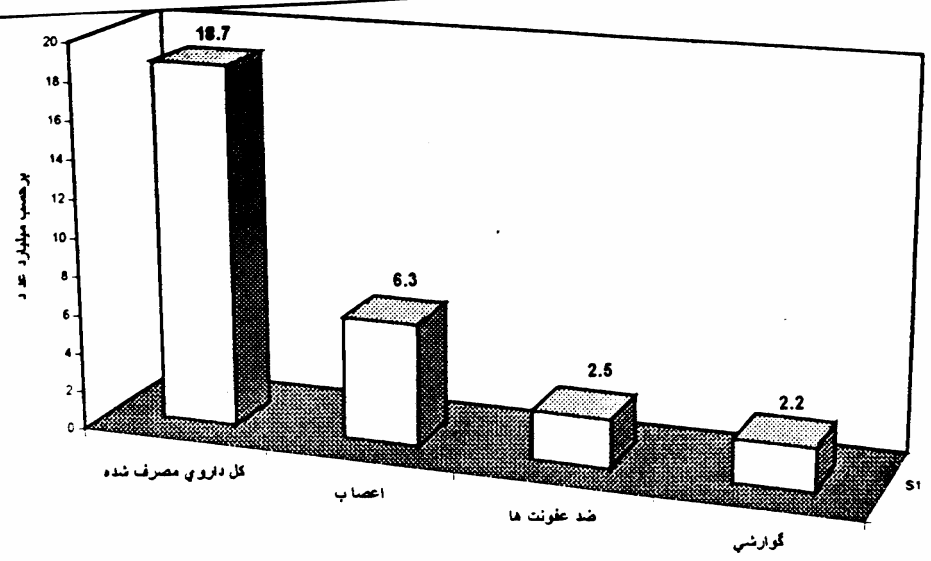

نمودار ۱ ـ آمار مصرف دارو در کشور بر پایه گروه درمانی به ارزش عددی ۱۳۷۹

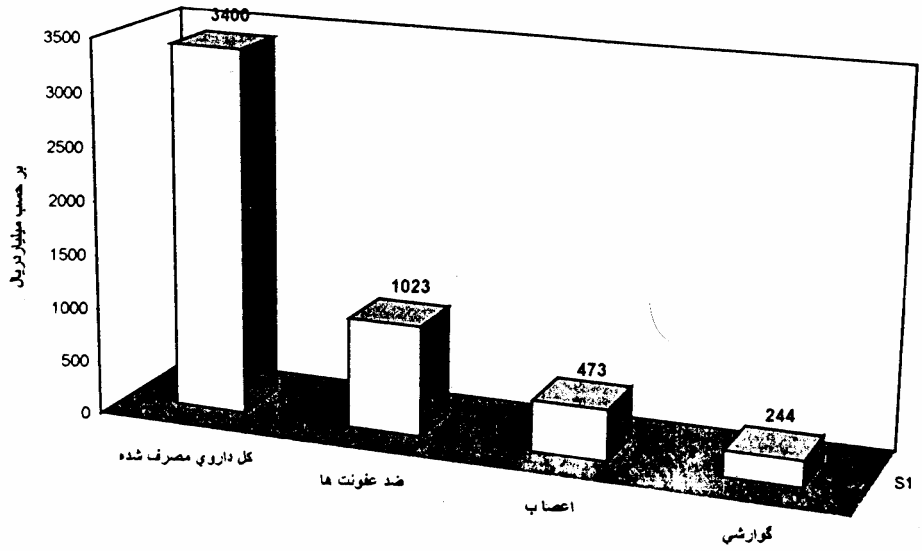

نمودار ۲ ـ آما مصرف داروها بر پایه گروه درمانی به ارزش ریالی ۱۳۷۹

فروش انواع کپسول سخت و نرم در سال ۱۳۷۹ از نظر عددی ۲/۵ میلیارد عدد و از نظر ریالی ۵۰۹/۶ میلیارد ریال بوده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود سهم عددی انواع کپسول در بازار دارویی کشور ۱۳/۳ درصد و سهم ریالی آنها ۱۵/۱ درصد است. مقایسه آمار مصرف با سال ۱۳۷۸ بیانگر آن است که مصرف انواع کپسول از نظر عددی ۱۷/۴ درصد کاهش داشته‌اند.

انواع آمپول و ویال به‌صورت تجمعی در مرتبه سوم از نظر فروش عددی و در مرتبه دوم از نظر فروش ریالی قرار دارند. فروش عددی انواع آمپول و ویال در سال ۱۳۷۹ بالغ بر ۵۶۵ میلیون عدد بوده است. آمار مصرف آمپول و ویال نشان می‌دهد که مصرف عددی این دسته از داروها ۸ درصد نسبت به سال ۱۳۷۸ کاهش یافته است. ارزش ریالی داروهایی که به شکل آمپول و ویال عرضه شده‌اند در حدود ۷۴۲ میلیارد ریال بوده است. سهم این اشکال در بازار داوریی کشور از نظر عددی ۳ درصد و از نظر ریالی ۲۱/۹ می‌باشد. دلیل سهم ریالی قابل توجه این داروها، قیمت بالاتر هر واحد از این شکل داروها در مقایسه با سایر اشکال دارویی است. سرانه مصرف آمپول و ویال در سال ۱۳۷۹ به لحاظ عددی حدوداً ۸/۸ می‌باشد که نسبت به سال ۱۳۷۸ کاهش ۱۰ درصدی را نشان می‌دهد. این امر بیانگر اصلاح الگوی مصرف دارو است به نحوی که به جای استفاده از اشکال تزریقی که گرانتر و همراه با خطرات و عوارض جانبی بیشتر هستند. تجویز سایر اشکال از جمله قرصها افزایش یافته است. مقدار مصرف عددی و ریالی و همچنین سهم سرانه سایر اشکال دارویی در نمودارهای ۳ و ۴ و ۵ بیان شده است.

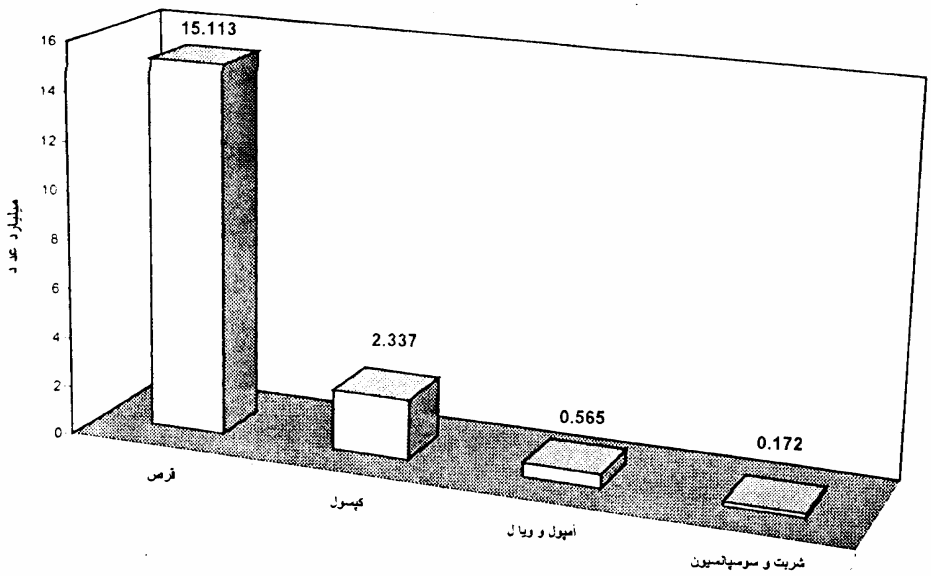

نمودار ۳ ـ فروش عددی انواع اشکال دارویی (۱۳۷۹)

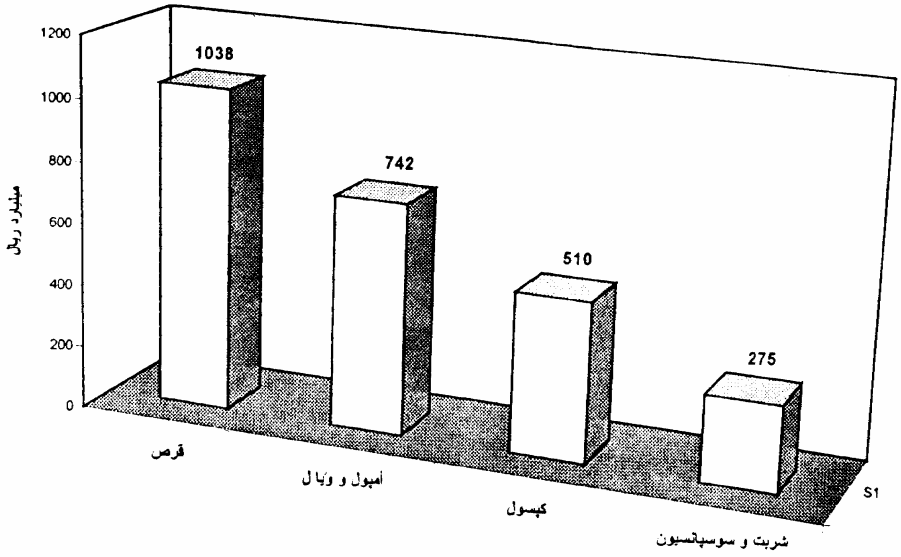

نمودار ۴ ـ فروش ریالی انواع اشکال دارویی (۱۳۷۹)

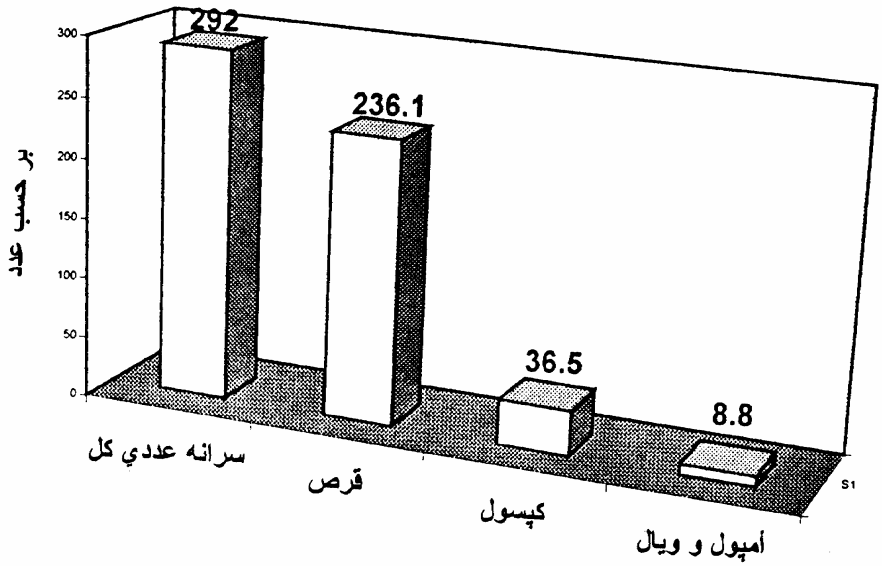

نمودار ۵ ـ سرانه مصرف عددی اشکال دارویی (۱۳۷۹)

عملکرد شرکتهای پخش در سال ۱۳۷۹

در سال ۱۳۷۹ عملکرد شش شرکت دارویی که توزیع کننده دارو و دو شرکت وارد کننده که در مواردی توزیع دارویی نیز داشته‌اند در جدول [۳] ذکر شده است همان‌گونه که ملاحظه می‌شود شرکت توزیع داروپخش با توزیع ۴/۹۳۵ میلیارد عدد دارو در صدر جدول قرار دارد. ارزش داروهای توزیع شده توسط شرکت توزیع داروپخش بالغ بر ۸۵۹ میلیارد ریال بوده است. سهم شرکت مذکور در میان هشت شرکت مذکور از نظر عددی ۲۶/۴ درصد و از نظر ریالی ۲۵/۴ درصد می‌باشد. پس از شرکت توزیع داروپخش، شرکتهای فردوس با توزیع ۳/۴۵۴ میلیارد عدد، البرز با توزیع ۳/۲۲۲ میلیارد عدد و هجرت با توزیع ۲/۵۵۸ میلیارد عدد دارو قرار دارند که به ترتیب سهم هر یک از آنها در توزیع داروهای کشور ۱۸/۵، ۱۷/۲ و ۱۳/۷ درصد است اما ترتیب سهم شرکتهای مذکور در ارزش ریالی کالاهای توزیع شده به همین صورت نیست. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود شرکت پخش رازی(با فروش ۵۴۸ میلیارد ریال)، هجرت(با فروش ۵۲۲ میلیارد ریال) و فردوس (با فروش ۵۰۶ میلیارد ریال) به ترتیب پس از داروپخش قرار دارند. سهم هر یک از شرکتهای مذکور در بازار دارویی کشور به ترتیب ۱۶/۲، ۱۵/۵، ۱۴/۹ درصد بوده است. جابه‌جایی وضعیت شرکت پخش هجرت در سال ۱۳۷۹ در مقایسه با سال ۱۳۷۸ که از نظر فروش ریالی در مرتبه پنجم قرار داشته است و در این نوبت به مرحله سوم ارتقا یافته قابل توجه می‌باشد.

جدول ۳ ـ شرکت‌های توزیع کننده دارو ـ سال ۱۳۷۹

نام پخش	فروش عددي	فروش ريالي
داروپخش	4,935,146,792	858,522,513,381
رازي	2,347,037,633	547,950,644,236
هجرت	2,557,874,100	522,210,303,288
فردوس	3,454,791,156	505,909,731,329
البرز	3,221,727,057	447,328,200,650
قاسم	1,733,283,874	219,650,182,891
فوريتهاي هلا ل احمر	59,090,348	157,253,624,121
شركت سهامي	383,737,227	118,425,187,408
	18,692,688,187	3,377,250,387,304

عملکرد شرکتهای تولیدکننده دارو

مطالعه عملکرد شرکتهای تولید کننده دارو نشان می‌دهد که شرکتهای سبحان، داروپخش و روزدارو بالاترین فروش عددی (به ترتیب ۱/۴۸۲، ۱/۴۴۰، ۱/۱۷۷ میلیارد عدد) را داشته‌اند، در حالی که از نظر فروش ریالی شرکتهای فارابی (۲۳۲ میلیارد ریال)، داروپخش (۲۰۶ میلیارد ریال) و جابربن حیان (۱۷۸ میلیارد ریال) بالاترین فروش ریالی را دارا بوده‌اند (نمودارهای ۶ و ۷). مطالعه عملکرد شرکتهای دارویی بر پایه عمل به تعهدات داده شده از سوی وزارت بهداشت نشان می‌دهد که تقریباً تمام شرکت‌های داروسازی بیش از ۸۲ درصد از تعهدات تعیین شده توسط وزارت بهداشت را تولید و به بازار مصرف عرضه نموده‌اند که آن هم به دلیل روند مطلوب تخصیص ارز در سال گذشته بوده، آثار آن در تولید داروها به‌خصوص در شش ماهه دوم سال ۱۳۷۹ مشهود بوده است. در جدول [۴] عملکرد عددی ریالی پانزده شرکت تولید کننده دارو بیان گردیده است.

جدول ۴ ـ آمار فروش عددی و ریالی پانزده شرکت تولید کننده دارو در سال ۱۳۷۹

ردیف	نام کارخانه	فروش عددي ۷۹	فروش ريالي ۷۹
1	سبحان	1,482,008,821	68,110,840,855
2	دارو پخش - کارخانه	1,440,555,217	206,054,132,155
3	روز دارو	1,177,327,627	63,946,244,900
4	لرستان	983,764,427	158,208,304,751
5	کیمیدارو	942,381,657	74,753,855,955
6	تولید دارو	898,253,485	103,279,822,851
7	حکیم	852,787,173	47,737,609,565
8	ابوریحان	673,958,848	46,317,221,121
9	آریا	663,971,660	54,195,135,690
10	عبيدي	642,483,931	79,090,068,432
11	امين - شيمي دارويي	598,229,178	65,465,900,400
12	فارابي	591,293,930	232,136,685,960
13	پارس دارو	539,221,169	68,799,926,632
14	ايران دارو	461,395,235	47,915,356,220
15	زهراوي	452,282,356	47,185,559,825

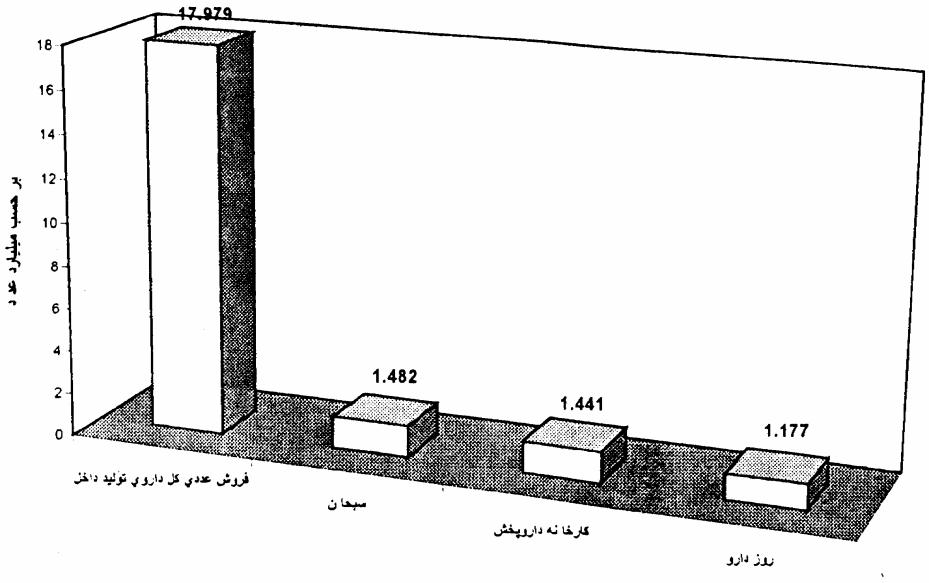

نمودار ۶ـ سه شرکت داروسازی که بیشترین عرضه دارو از نظر عددی را به عهده داشته‌اند (۱۳۷۹).

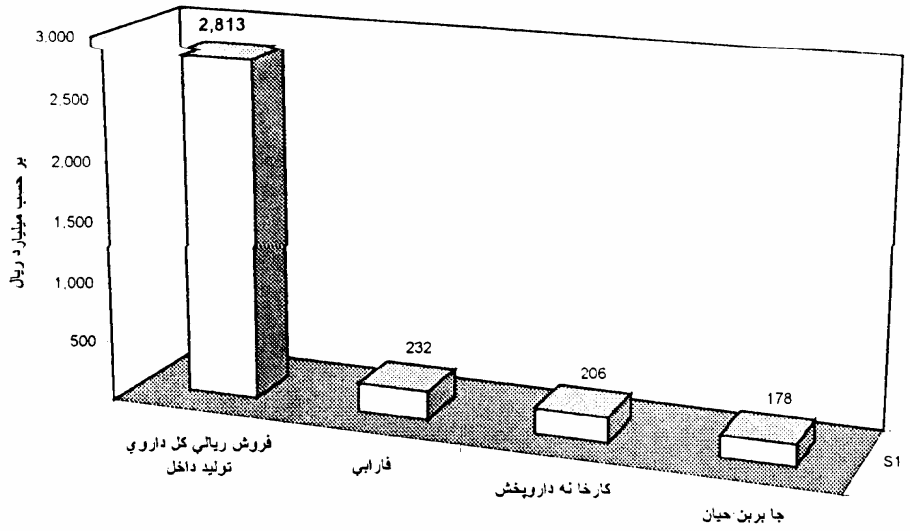

نمودار ۷ـ سه شرکت داروسازی که بیشترین عرضه دارو از نظر ریالی را به عهده داشته‌اند (۱۳۷۹).